

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI

Tillfredsställelse som moralisk motivation

Axel Smith

Kandidatuppsats ht 2009

Handledare: Fredrik Björklund

Running head: TILLFREDSSTÄLLELSE SOM MORALISK MOTIVATION

Abstract

Utsikten om positiva eller negativa emotioner bör vara vad som motiverar människan till att handla moraliskt. Syftet med denna studie var att visa att moraliskt handlande ger upphov till moralisk tillfredsställelse, som skattas högre vid ett stort tidsavstånd. Försöksdeltagarna fick sätta sig in i korta händelser som ägde rum i antingen närbelägen eller avlägsen framtid. I experiment 1 ombads försöksdeltagarna skatta hur mycket njutning respektive moralisk tillfredsställelse de skulle känna om de befann sig i den situation de läst om. I experiment 2 ombads de skatta obehag och moralisk tillfredsställelse. Enligt Construal Level Theory (Trope & Liberman, 2003) bör högnivåemotioner, dit moraliska emotioner hör, vara mer framträdande vid ett stort tidsavstånd. Resultaten i experiment 2, men inte i experiment 1, visade på detta. Resultaten ger därmed stöd åt hypotesen att moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner, som är mer framträdande vid ett stort tidsavstånd.

Keywords: Moralisk motivation, moralisk tillfredsställelse, njutning, Construal Level Theory, emotion.

Inledning

Människan har utvecklat ett mer omfattande samarbete mellan individer än alla andra arter på jorden. Grunden för detta samarbete är moralen, som gör att de flesta individer i sociala interaktioner intuitivt känner vad som är rätt och fel. Tidigare trodde man att man var tvungen att ha levt ett moraliskt liv för att komma till himmelriket. Idag har kopplingen mellan moral och religion försvunnit, men moralen finns ändå kvar. Det har visats att folk är moraliska även vid tillfällen då de är medvetna om att det inte finns några instrumentella skäl till att vara moralisk (Nowak, 2006). Moralerna kan därför antas verka till viss del omedvetet.

Även om den moraliska strävan är omedveten måste det finnas något som motiverar den. Cabanac (2002, s.78) skriver: "Pleasure/displeasure is the motivation once a behaving agent does not operate only in a reflex mode". [Begreppet "pleasure" kommer att diskuteras mer ingående längre fram i texten men översätts tillsvidare med "positiva emotioner".] Förväntade positiva och negativa emotioner är vad medvetna varelser använder när de väljer mellan olika handlingsalternativ. Om människan har en omedveten moralisk strävan bör moraliska handlingar därför antingen ge upphov till positiva emotioner och/eller omoraliska handlingar till negativa emotioner. Att omoraliska handlingar ger upphov till negativa emotioner har de flesta erfarenhet av; det kallas "dåligt samvete". För positiva emotioner finns det däremot ingen motsvarande term. Tanken att moraliska handlingar ger upphov till positiva emotioner är dock inte ny. Redan i Staten 350 f.kr. förklarade Sokrates att man inte kan vara lycklig utan att ha elementen i sin personlighet harmoniskt ordnande, och att man behöver handla moraliskt för att uppnå denna harmoniska ordning (Stolpe, 2003). Ingen experimentell studie har dock klart och tydligt visat att moraliskt handlande verkligen ger upphov till positiva emotioner. Denna uppsats kommer att undersöka hypotesen att tillfredsställelse verkar som motivation för moraliskt handlande.

Tidigare studier. Levin och Isen (1975) visade att om ovetandes försöksdeltagare hittade mynt i en telefonkiosk ökade sannolikheten att de postade det brev de därefter hittade utanför telefonkiosken. Slutsatsen i studien var att positiva emotioner påverkar moraliskt handlande positivt. Frågan är ifall det omvända också gäller: att moraliska handlingar ger upphov till positiva emotioner. Det finns flera studier om sambandet mellan välgörenhetsarbete och välmående. Thoits och Hewitt (2001) mätte 3617 personer över många år. Individernas välmående visade sig förbättras vid ökad mängd välgörenhetsarbete. Då skillnaden var starkast hos äldre kan man dock tänka sig att det är de sociala kontakterna i sig som står för en stor del

av förbättringen. Välmående och positiva emotioner är inte samma sak, och då studien inte är experimentell kan den heller inte uttala sig om orsakssamband.

Den enklaste designen på ett experiment som undersöker om moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner vore att låta två grupper av försöksdeltagare läsa om varsin händelse. Den ena gruppen får t.ex. läsa att de går på bio. Den andra gruppen får läsa att de först ger pengar till en välgörenhetsorganisation och därefter går på bio. Försöksdeltagarna får instruktionen att sätta sig in i situationen de läst om och sedan skatta hur mycket positiva emotioner de skulle känna av biobesöket om de själva befann sig i denna situation. Hypotesen skulle vara att den grupp som fick sätta sig in i den moraliska handlingen före biobesöket skattar att de upplever en högre grad av positiva emotioner av biobesöket. Denna design skulle dock innebära en uppenbar risk för social önskvärdhet. Försöksdeltagarna inser experimentets syfte, eller tänker att det anses bättre att känna positiva emotioner efter moraliska handlingar. Det behövs alltså en annan metod. I denna studie kommer två grupper att få läsa om exakt samma händelse, fast som om den äger rum vid olika tillfällen. För att kunna konstruera ett experiment som undersöker om moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner behöver man först definiera begreppen moral och pleasure.

Definition av moral. Begreppet immanent justice syftar på tron att omoraliska handlingar straffar sig även om ingen får reda på dessa handlingar – en vanlig uppfattning inom religionen. I ett experiment lät man barn i åldern 7-12 år läsa berättelser om en person som efter en moralisk/omoralisk handling fick antingen ett positivt eller ett negativt utfall (Jose, 1990). Utfallet hade dock inga kopplingar till handlingen. Man frågade barnen varför de trodde att personen fick det positiva eller negativa utfallet. Resultaten visade att yngre barn oftare tillskrev den moraliska handlingen som orsak, även då de visade sig förstå hur orsak och verkan normalt fungerade. Därmed kan man tänka sig att det finns en moralisk egenskap som verkar omedvetet. Denna kan dock vara en social konstruktion som aktivt upprätthålls av samhället. Rushton (2004) har i en tvillingstudie visat att hälften av de moraliska egenskaperna altruism, empati och ömsinnet varit genetiskt betingade, vilket är i nivå med andra personlighetsegenskaper. Moralen är därmed till viss del medfödd.

Då det naturliga urvalet inte kan förklara nedärvda egenskaper som inte är till nytta för den enskilde individen måste varje individ tjäna på att vara moraliskt. Det finns ett antal modeller som försöker förklara hur det är möjligt. Modellerna grundar sig alla i att om du inte väljer att

hjälpa andra, dvs. vara moralisk, så väljer de andra att inte hjälpa dig (Nowak, 2006). För varje ny individ du träffar skulle du kunna ta ett aktivt beslut ifall det lönar sig att hjälpa henne, men det skulle kosta mycket energi att tvingas ta ett sådant beslut vid varje tillfälle. Hos människans förfäder fungerade de automatiska funktionerna utmärkt långt innan medvetandet tillkom som hjälpmedel (Denton, McKinley, Farrell & Egan, 2009). Därför är det inte konstigt att även moralen verkar på ett omedvetet plan, och ger motivation att agera moraliskt mot alla individer som det inte finns särskilda skäl att undvika. Först i efterhand försöker individer ge sina moraliska intuitioner rationella förklaringar (Haidt, 2006).

Det finns både en biologisk och en psykologisk definition av vad en moralisk handling innebär. Biologer räknar endast in altruistiska handlingar: sådana som ger ett negativt reproduktionsvärde för den individ som utför handlingen men ett positivt reproduktionsvärde för populationen som helhet (Hamilton, 1963). Vad som innefattas i populationen kan skilja från individ till individ. Den psykologiska definitionen är betydligt bredare och definierar moral som berömvärd beteende, där motivet är att handla som en god människa (Haidt, 2006). I följande text kommer den psykologiska definitionen att åsyftas.

Definition av pleasure. Begreppet "pleasure" refererar till något kortsiktigt till skillnad från "happiness", som är långsiktigt. Medan happiness kan översättas till "lycka" finns inte någon självklar svensk översättning av pleasure. Oreström (2006) ger i en ordbok "glädje, nöje, välbehag, njutning". Att ha ett begrepp som är dåligt semantiskt definierat försvårar mätningen. Då det inte heller finns någon klar operationalisering av pleasure är det svårt att göra kvantitativa jämförelser mellan olika studier. I denna studie räcker det dock att avgöra ifall nivån av pleasure skiljer sig mellan de två grupperna. Det är möjligt att avgöra utan en standardiserad mätmetod, även om det ger en osäkerhet både gällande reliabiliteten och frågan ifall det verkligen är pleasure som mäts.

Pleasure kan betraktas som en positiv emotion, vilket förskjuter frågan till vad en emotion är. Förnimmelser är reaktioner på externa stimuli medan emotioner även inkluderar reaktioner på interna stimuli, t.ex. fantasier och minnen (Brax, 2009). Definitionen av en emotion är en mental upplevelse med hög intensitet och antingen hög eller låg "hedonicity" (Cabanac, 2002). Med hednocitet menas här lustupplevelsen, där skalan går från pleasure till displeasure. Enligt denna beskrivning räknas alla positiva emotioner som pleasure. Det finns dock mycket som tyder på att man kan dela upp positiva emotioner i två olika sorter. För

genomförandet av experimenten i denna studie måste man veta vilken typ av emotion som moraliskt handlande antas ge upphov till.

Moralisk tillfredsställelse. När människor strävar efter långsiktiga mål är de beredda att avstå omedelbar pleasure för att maximera nyttan (Mischel, Shoda & Rodriguez, 1989). Nyttan är i detta fall de instrumentella mål som är tänkta att ge mer pleasure på sikt. När man strävar efter sådana mål känner man dock positiva emotioner varje gång man tar ett steg i rätt riktning (Davidson, 1994). Denna positiva emotion sägs vara ”useful” snarare än ”pleasant” (Tamir, 2009). De motsvarande negativa emotionerna i de båda kategorierna kallas ”harmful” och ”unpleasant”. Med en uppdelning av positiva emotioner i ”useful” och ”pleasant” måste en individ vid varje handling göra en sannolikhetsberäkning, ofta omedvetet, för att avgöra vilken typ av emotion som ska prioriteras. Även om man alltid gillar emotioner som är omedelbart ”pleasant” kan man istället vilja söka emotioner som främjar långsiktiga mål (Berridge & Robinson, 2003). Enligt denna uppdelning i två typer av positiva emotioner kan pleasure definieras som ovillkorad belöning, eftersom den alltid är positiv oavsett omständigheterna (Kringelbach, 2005). Då moralen i grunden är tänkt att ge långsiktig nytta verkar det vara rimligt att de positiva emotioner man känner vid moraliskt handlande är ”useful emotions” (Nowak, 2006). Dessa skiljer sig från vanlig pleasure, men inte heller här finns någon klar term på svenska. I denna studie kommer ”moralisk tillfredsställelse” att användas som den positiva emotion som moraliskt handlande antas ge upphov till.

Hjärnscanning. Om man ska visa att moraliskt handlande leder till positiva emotioner måste man ha en metod för att mäta de positiva emotionerna. Det finns ett antal sådana. Man kan mäta förändringar i det centrala nervsystemet, mäta svarsmonster i det somatiska nervsystemet, mäta förändringar i ansiktsuttryck och röst, mäta personens subjektivt upplevda emotioner eller kontrollera ifall det uppstått några motivationsskillnader (Scherer, 2005). Nedan sammanfattas studier använt hjärnscanning för registrering av aktivitet i hjärnans njutningsregioner. Gemensamt för studierna är att de visat att vissa typer av moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner.

Ett spel som ofta används i studier om moral är ultimatumspellet, där försöksdeltagarna fMRI-scannas medan de spelar. I ultimatumspellet tilldelas två försöksdeltagare en gemensam summa pengar. Den ena delar upp summan och den andra får sedan besluta ifall hon ska acceptera uppdelningen. Om uppdelningen inte accepteras får ingen av deltagarna behålla

några pengar. Om man vet att man inte får möta samma motståndare igen är det rationellt att acceptera alla uppdelningar, även i de fall då man endast får en liten del av den gemensamma potten. Orättvisa betraktas dock som moraliskt fel och därför förkastar man upp till 80 % av buden ifall man tilldelas 25 % eller mindre (Camerer & Bolton, 2004). Rilling m.fl. (2002) och Fehr (2003) har jämfört hjärnaktiviteten hos försöksdeltagare som tror att de genomfört ett lyckat samarbete antingen med en annan försöksdeltagare eller med en dator. Även om utfallet är detsamma visade sig njutningsregionerna i hjärnan var mer aktiverade efter ett lyckat samarbete med en annan försöksdeltagare. Dessa positiva emotioner kan dock ses mer som ett resultat av samarbetet i sig än av det moraliska som ett samarbete innebär. Moral är ju enligt den psykologiska definitionen mycket mer än bara samarbete.

Att straffa omoraliskt handlande är en specifik typ av moraliskt handlande. I ultimatumspelet får man chansen att straffa motståndare som handlat omoraliskt genom att nobba en orättvis uppdelning. När man får orättvisa uppdelningar aktiveras regioner som styr emotioner (Sanfey, Rilling, Aronson, Nystrom, Cohen, 2003). Om man sedan straffar motståndaren genom att förkasta uppdelningen aktiveras flera njutningsregioner i hjärnan (de Quervain m.fl., 2004). Även i dessa studier har man dock endast visat att en viss typ av moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner.

Tabinia och Lieberman (2007) testade ifall rättvisa i sig själv ledde till positiva emotioner. Försöksdeltagarna fick veta att de skulle få dela en summa pengar med en annan försöksdeltagare, fast uppdelningen skulle inte nödvändigtvis bli jämnt fördelad. Den ena gruppen fick 50 % av \$4 och den andra 20 % av \$10. Trots att de båda grupperna fick samma summa pengar aktiverades njutningsregionerna i hjärnan mer i den grupp som fick en rättvis fördelning. Designen i experimentet verkar bristfällig; i det andra fallet var ju förväntningarna högre. Det hade varit bättre om försöksdeltagarna kunde få \$0-10 och fick veta att hälften av uppdelningen avgjordes av slumpen och hälften av en mänsklig motståndare. Då skulle samma summa kunna förklaras både av slumpen och av mänsklig (o)rättvisa.

Frågeformulär. Hjärnan är komplext uppbyggd med flera regioner som tillsammans styr belöning. Därför kan man inte med hjärnscanning visa vilka typer av positiva emotioner som upplevs. Studierna ovan har dessutom endast visat att vissa specifika typer av moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner. Det som gör det svårt att experimentellt testa ifall moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner är att man inte kan manipulera

försöksdeltagare till att utföra moraliska handlingar – då är ju inte längre handlingarna moraliska. I denna studie kommer istället försöksdeltagarna få sätta sig in i en situation och därefter skatta hur mycket positiva emotioner de hade känt ifall de befann sig i denna situation. Det finns ingen etablerad procedur för att mäta de skattade positiva emotionerna med hjälp av frågeformulär (Scherer, 2005). Det innebär, som tidigare nämnts, att man inte kan jämföra positiva emotioner mellan olika studier, men det är ändå möjligt att använda frågeformulär för att jämföra nivåerna av positiva emotioner mellan olika grupper i en studie. Vid konstruerandet av frågeformulären är det viktigt att man förklarar att man är ute efter emotionerna som individen känner och inte attityden mot den positiva händelsen som orsakade emotionen (Scherer, 2005).

Construal Level Theory. Construal Level Theory (CLT) menar att avlägsen information representeras på en abstract nivå ("high-level construal") medan närbelägen information representeras på en konkret nivå ("low-level construal") (Trope & Liberman, 2003). Skillnaden mellan avlägsen och närbelägen information kan t.ex. vara tidsmässig: när man tänker på nutida händelser har man ett pragmatiskt förhållningssätt och ser detaljerna, medan man vid framtida händelser ser det relevanta – den stora helheten. På samma sätt framkallar avlägsna händelser högnivåemotioner och närbelägna händelser lågnivåemotioner. Det finns stora likheter mellan CLT och Tamirs uppdelning i två typer av emotioner. De emotioner Tamir beskrev som "pleasant" bör vara Libermans lågnivåemotioner, medan de emotioner som beskrevs som "useful" bör vara högnivåemotioner. Vad högnivåemotionerna har gemensamt är att de kräver kognitiv bearbetning, medan lågnivåemotioner är mera relaterade till omedelbara, konkreta upplevelser. Den moraliska tillfredsställelsen kräver kognitiv bearbetning och bör därmed vara en högnivåemotion.

Agerström och Björklund (2009b) visade att vid en avlägsen framtid bedöms moraliska snedsteg hårdare och framkallar mer av den moraliska emotionen ilska. Man tror dessutom att man själv skulle agerat mer moraliskt i en avlägsen framtid. Ett stort tidsmässigt avstånd tar fram idealsjälvet, vilket innefattar en individs centrala moraliska värderingar (Kivetz & Tyler, 2007). Anledningen är att man inte längre ser alla pragmatiska hinder. Om moraliskt handlande ger positiva emotioner bör man enligt CLT uppleva dessa som starkare om man föreställer sig en händelse som inträffar längre fram i tiden. I denna studie får försöksdeltagare föreställa sig händelser i närbelägen respektive avlägsen framtid för att därefter skatta hur mycket positiva emotioner de hade känt om de befunnit sig i situationen.

Genom att jämföra två grupper som fått föreställa sig samma händelse håller man den sociala önskvärdheten på en konstant nivå mellan grupperna. Med denna design kan man därför testa om moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner, och framförallt ifall de ger upphov till positiva högnivåemotioner.

Vid en tidigare studie med CLT har det visats att man uppskattar skuld känslor högre relativt njutning vid ett stort tidsmässigt avstånd relativt ett litet tidsmässigt avstånd (Bengtsson, Linder, Lithander, Ljung & Lundström, 2009). Skuld är en skadlig ("harmful") högnivåemotion man känner vid omoraliskt handlande (Giner-Sorolla, 2001). Moralisk tillfredsställelse kan antas vara en nyttig ("useful") högnivåemotion man känner vid moraliskt handlande. I denna studie jämförs moralisk tillfredsställelse med njutning, som antas vara en behaglig lågnivåemotion. Hypotesen är att man föreställer sig moralisk tillfredsställelse högre jämfört med njutning vid ett stort tidsmässigt avstånd än vid ett litet tidsmässigt avstånd. Ifall detta visar sig vara fallet har tanken att moraliska handlingar ger upphov till positiva högnivåemotioner fått stöd.

Det är dock inte enkelt att diskriminera mellan de två typerna av positiva emotioner. "Pleasant emotions" skulle kunna översättas som glädje, nöje, välbehag, njutning eller lust; "Useful emotions" som tillfredsställelse eller stolthet. Därför görs ytterligare ett experiment där moralisk tillfredsställelse (högnivåemotion) och obehag (lågnivåemotion) jämförs. Hypotesen är att man föreställer sig moralisk tillfredsställelse högre jämfört med obehag vid ett stort tidsmässigt avstånd än vid ett litet tidsmässigt avstånd. Stämmer hypotesen tyder det på att moraliska handlingar ger upphov till positiva emotioner.

Self-discrepancy theory. Då den moraliska uppfattningen skiljer sig mellan individer och kulturer bör det inte vara en handlingens "objektiva moraliska värde" som avgör vilka emotioner den ger upphov till, utan snarare hur den förhåller sig till individens moraliska uppfattning. Enligt self-discrepancy theory leder en upplevd diskrepans mellan faktiskt själv och börsjälv till negativa emotioner (Higgins, 1987). Med börsjälv menas hur andra relevanta individer tycker att man bör vara, där en relevant individ är en sådan vars uppfattning man sätter värde på. En diskrepans mellan faktiskt själv, hur man upplever att man är, och idealsjälv, hur man vill vara, leder till en brist på positiva emotioner. Om man vill veta ifall en moralisk handling kan tänkas leda till positiva emotioner för en individ behöver man därför veta vilka moraliska värderingar hon har.

Att mäta vilka moraliska värderingar försöksdeltagarna har faller dock utanför ramen för denna studie. Försöksdeltagarna får istället göra ett attitydtest som visar hur viktigt moraliska egenskaper generellt är för dem. De som inte tycker att moraliska egenskaper är viktigt bör inte påverkas av tidsmanipulationen i lika stark grad, då de enligt self-discrepancy theory inte förväntas få samma positiva emotioner av de moraliska handlingarna, och kan därför uteslutas ur den statistiska analysen.

Metod

Försöksdeltagare och design. Experiment 1 hade 119 deltagare (69 män, 50 kvinnor), som rekryterades i föreläsnings- och lässalar på universitet i södra Sverige. Ett fåtal tackade nej till deltagande. Experiment 2 hade 74 deltagare (66 män, 8 kvinnor), som rekryterades via e-post. De som rekryterades var vänner och medlemmar i svenska schackklubbar. Experiment 1 och 2 hade båda en mellangrupsdesign med två olika temporala avstånd (en vecka respektive tio år). Medelåldern i experiment 1 var 25,9 år ($SD = 9,7$) och medelåldern i experiment 2 36,0 år ($SD = 14,2$).

Material. I experiment 1 bestod stimulusmaterialet av tre korta skrivna scenarier, nedan kallade vinjetter. Dessa var framtagna efter en pilotstudie med 24 försöksdeltagare. I var och en av vinjetterna beskrevs både en moralisk handling och en fysisk njutning. Försöksdeltagarna skulle sätta sig in i den situation som beskrevs. Om en moralisk handling också utförs för att den leder till njutning är handlingens moraliska värde inte särskilt högt. Därför beskrevs njutningen som en oväntad följd av den moraliska handlingen. Som en manipulation beskrevs händelserna inträffa antingen i nära framtid (om en vecka) eller i avlägsen framtid (om tio år). Appendix 1 visar det frågeformulär den ena experimentgruppen fick. För den andra experimentgruppen var formuleringen ”nästa vecka” utbytt mot ”om 10 år”. De tidsmässiga avstånden på en vecka respektive tio år har visat sig fungera för liknande experiment (Agerström & Björklund, 2009a; Bengtsson m.fl., 2009). Efter att ha läst de tre vinjetterna skulle försöksdeltagarna på två 7-gradiga Likertskalor skatta hur mycket moralisk tillfredsställelse respektive njutning de skulle känna om de befann sig i situationen. Njutning beskrevs på följande vis: ”Njutning är lustfyllda upplevelser, t.ex. att ligga kvar i sängen på morgonen om man är trött. Skalan går mellan ingen och extremt mycket njutning.” Moralisk tillfredsställelse beskrevs på följande vis: ”Moralisk tillfredsställelse känner man när man betett sig i linje med sina grundläggande värderingar, t.ex. genom att hjälpa en person som

man själv fått hjälp av tidigare. Skalan går mellan ingen och extremt mycket moralisk tillfredsställelse.” Syftet med att beskriva begreppen var att försöksdeltagarna skulle förstå att de skulle uppskatta vad de skulle känna, inte vilken attityd de skulle ha gentemot själva beteendet.

I den första vinjetten var den moraliska insatsen att använda sina sista pengar till att köpa en födelsedagspresent åt en äldre släkting. Den sinnliga njutningen var att smaka på en förträfflig choklad. I den andra vinjetten fick en äldre person som ramlat omkull hjälp. Njutningen var att en huvudvärkstablett fick den intensiva huvudvärken att äntligen försvinna. I den tredje vinjetten fick en person med motorstopp hjälp. Som tack för hjälpen fick man skjuts hem och slapp cykla i det kalla regnet. Det gemensamma temat på de moraliska handlingarna var att hjälpa andra (välgörenhet).

I den andra delen av frågeformuläret, som besvarades efter den första delen, fick försöksdeltagarna ett attitydtest med 14 olika frågor. Försöksdeltagarna skattade varje fråga på en skala mellan 1 och 7 efter hur viktigt det var för dem. 4 av de 14 frågorna i attitydtestet gällde moraliska egenskaper. Sist i frågeformuläret fanns en manipulationskontrollfråga, där försöksdeltagarna skulle uppge hur långt in i framtiden instruktionen hade beskrivit att händelserna skulle äga rum. Svaren från de försöksdeltagare som inte klarade manipulationsfrågan exkluderades ur vidare analys då de inte kan antas ha påverkats av tidsmanipulationen.

Experiment 2 bestod också av tre skrivna vinjetter. Dessa visas i Appendix 2. Formuleringen ”nästa vecka” var utbytt mot ”om 10 år” för den ena experimentgruppen. I experiment 2 kopplades den moraliska handlingen till en känsla av obehag. Därefter bedömde försöksdeltagaren på två 7-gradiga Likertskalor hur mycket moralisk tillfredsställelse respektive obehag hon skulle känna. Obehag beskrevs som: ”Obehag känner man om man mår fysiskt dåligt, t.ex. genom att ha intensiv huvudvärk.”

I den första vinjetten sopsorterade man trots kallt regn. I den andra vinjetten hjälpte man till med en arbetskamrats långa och jobbiga flytt istället för att tillsammans med goda vänner slappa med god mat i det härliga vädret. I den tredje vinjetten gick man genom en skum gränd i mörkret för att betala den del av notan restaurangen glömt ta betalt för.

Procedur. I experiment 1 blev deltagarna slumpmässigt tilldelad någon av de två tidsbetingelserna och fick därefter fylla i frågeformuläret. De ombads att göra detta enskilt. Det tog 5-10 minuter att genomföra experimentet. I experiment 2 fick internetanvändare en länk där frågeformuläret genomfördes. Det slumpades vilken av de två tidsbetingelserna varje försöksdeltagare blev tilldelad.

De statistiska testen genomfördes i SPSS 18. Varianshomogeniteten undersöktes med Levene's test av varianshomogenitet; i inget av experimenten skiljde sig variansen mellan grupperna. Skillnaderna mellan grupperna undersöktes därefter med en envägs oberoende ANOVA.

Resultat

Experiment 1. Syftet med experimentet var att undersöka om moraliskt handlande ger upphov till positiva högnivåemotioner. Hypotesen var att moralisk tillfredsställelse skattas högre relativt njutning vid ett stort tidsmässigt avstånd jämfört med vid ett litet tidsmässigt avstånd.

15 av 119 försöksdeltagare klarade inte manipulationskontrollfrågan och exkluderades ur analysen. Försöksdeltagarnas skattning av moralisk tillfredsställelse respektive njutning i de tre vinjetterna slogs samman till två variabler. Därefter beräknades ett indexvärde genom att subtrahera njutning från moralisk tillfredsställelse. För varje deltagare beräknades slutligen ett moralvärde genom att subtrahera genomsnittet på de tio frågor på attitydtestet som inte hade med moral att göra från genomsnittet på de fyra frågor som hade med moral att göra.

En envägs oberoende ANOVA genomfördes för att undersöka betydelsen av tidsmässigt avstånd på skattning av moralisk tillfredsställelse relativt njutning. Deskriptiv statistik visas i Tabell 1. Försöksdeltagarna visade sig inte skatta moralisk tillfredsställelse högre relativt njutning vid ett stort tidsmässigt avstånd jämfört med vid ett litet tidsmässigt avstånd: $F(1, 102) = 0,034, p = 0,854$.

Tabell 1. Deskriptiv statistik för moralisk tillfredsställelse och njutning vid betingelserna 1 vecka respektive 10 år.

	<i>N</i>	<u>Moralisk Tillfredsställelse</u>		<u>Njutning</u>		<u>Index (MT-Njutning)</u>	
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1 vecka	50	5,26	1,38	4,68	1,51	1,74	3,64
10 år	54	5,07	1,42	4,45	1,69	1,87	3,54
Totalt	100	5,17	1,40	4,57	1,61	0,60	1,19

Syftet med värderingstestet var att se ifall endast de försöksdeltagare som tyckte att moraliska egenskaper var viktigt kände moralisk tillfredsställelse. Försöksdeltagarna skattade i genomsnitt moraliska egenskaper ($M = 5,39$, $SD = 0,88$) högre relativt andra egenskaper ($M = 4,99$, $SD = 0,63$) och fick således ett positivt moralvärde ($M = 0,40$, $SD = 0,92$). För att se om endast de försöksdeltagare som tyckte att moraliska egenskaper är viktiga skattar moralisk tillfredsställelse högre relativt njutning gjordes analysen om, fast utan de tolv försöksdeltagare som hade ett moralvärde under $-0,5$ (en standardavvikelse från medelvärdet). Dessa tolv som uteslöts skattade överlag både moralisk tillfredsställelse ($M = 4,64$, $SD = 1,60$) och njutning ($M = 4,05$, $SD = 1,72$) lägre och hade således ungefär samma indexvärde ($M = 0,59$, $SD = 0,95$). Därmed innebar det inte någon tydlig förändring att utesluta dessa ur analysen: $F(1, 90) = 0,063$, $p = 0,802$.

Experiment 1 stärkte inte hypotesen att moraliskt handlande ger upphov till positiva högnivå-emotioner.

Experiment 2. Syftet med experimentet var att undersöka om moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner. Hypotesen var att moralisk tillfredsställelse skattas högre relativt obehag vid ett stort tidsmässigt avstånd jämfört med vid ett litet tidsmässigt avstånd.

2 av 74 försöksdeltagare fyllde inte i formuläret komplett och exkluderades ur analysen. Indexvärdena beräknades enligt samma procedur som vid experiment 1. Ingen signifikant skillnad mellan könen hittades.

En envägs oberoende ANOVA genomfördes för att undersöka betydelsen av tidsmanipulation på skattning av moralisk tillfredsställelse relativt obehag. Deskriptiv statistik visas i tabell 2. Det fanns en statistiskt signifikant skillnad i indexvärde för de två betingelserna: $F(1, 70) = 5,247$, $p = 0,025$. Beräkning av effektstorlek med Eta Squared gav $0,070$, en medelstor effekt

enligt Cohens riktlinjer (Pallant, 2007). Post-hoc test med Tukey indikerade att indexvärdet för 10 år ($M = 1,29$, $SD = 1,54$) var signifikant skiljt från medelvärdet för 1 vecka ($M = 0,29$, $SD = 2,01$). Då skillnaden i obehag mellan betingelserna var relativt liten förklaras skillnaden i indexvärde framförallt av den moraliska tillfredsställelsen. Denna skillnad var statistiskt signifikant för de två betingelserna: $F(1, 70) = 9,51$, $p = 0,003$. Beräkningen av effektstorlek med Eta Squared gav 0,119, en medelstark effekt enligt Cohens riktlinjer. Post-hoc test med Tukey indikerade att moralisk tillfredsställelse för 10 år ($M = 5,02$, $SD = 1,23$) var signifikant skiljt från moralisk tillfredsställelse för 1 vecka ($M = 4,10$, $SD = 1,29$).

Tabell 2. Deskriptiv statistik för moralisk tillfredsställelse och obehag vid betingelserna 1 vecka respektive 10 år.

	<i>N</i>	<u>Moralisk Tillfredsställelse</u>		<u>Obehag</u>		<u>Index (MT-Obehag)</u>	
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1 vecka	42	4,10	1,29	3,81	1,33	0,29	2,01
10 år	30	5,02	1,23	3,73	1,21	1,29	1,54
Totalt	72	4,48	1,34	3,78	1,28	0,70	1,89

Experiment 2 stärkte hypotesen att moraliskt handlande ger upphov till positiva emotioner.

Diskussion

Enligt Construal Level Theory (Trope & Liberman, 2003) representerar vi avlägsen information abstrakt och närbelägen information konkret. Syftet med experimenten var att genom en tidsmanipulation visa att moraliska handlingar ger upphov till positiva högnivåemotioner, som skattas högre vid ett stort tidsavstånd. I experimenten användes termerna njutning, obehag och moralisk tillfredsställelse. Moralisk tillfredsställelse antas vara en högnivåemotion, då den kräver mer tankearbete och större hänsyn till yttre faktorer än t.ex. njutning och obehag. Hypotesen i experiment 1 var att moralisk tillfredsställelse skulle skattas högre relativt njutning vid ett stort jämfört med vid ett litet tidsmässigt avstånd. Resultaten styrkte inte denna hypotes. Hypotesen i experiment 2 var att moralisk tillfredsställelse skulle skattas högre relativt obehag vid ett stort jämfört med vid ett litet tidsmässigt avstånd. Resultaten visade på en signifikant effekt.

Felkällor experiment 1. Det finns ett par felkällor som gäller vinjetterna. Njutningen kunde ha beskrivs mer ingående och den moraliska handlingen kunde krävt större uppoffring. Framförallt de moraliska handlingarna var nu sådana att de flesta antagligen skulle utfört dem. Detta

är en allvarlig invändning, men om den stämmer borde den endast inneburi svagare resultat. Då de förväntade resultaten uteblev helt är det därför troligare att det finns en annan orsak till att resultaten inte styrkte hypotesen.

Försöksdeltagarna kan ha haft svårt att tydligt särskilja begreppen njutning och moralisk tillfredsställelse, även om skillnaden beskrevs i instruktionen. Har försöksdeltagarna haft svårt att särskilja begreppen kan detta ha lett till att det val de gjorde på den första skalan, moralisk tillfredsställelse, påverkade det val de gjorde på den andra skalan. Om man skattat att man känner mycket moralisk tillfredsställelse känns det naturligt att också skatta att man känner mycket njutning. En sak som tyder på att variablerna påverkat varandra är att njutningen endast skattades något lägre vid ett stort tidsmässigt avstånd, trots att det finns många studier som tyder på att njutning underskattas vid ett stort tidsmässigt avstånd (Kassam, Gilbert, Boston, Wilson, 2008). Man kan förändra designen för att eliminera denna felkälla. En möjlighet är att tvinga försöksdeltagarna att välja vilken av emotionerna de känner starkast, genom att sätta båda som ändar på samma skala. Det känns dock som om försöksdeltagarnas godtyckliga tolkning skulle få stort utrymme med en sådan skala. En annan möjlighet är att försöksdeltagarna endast får bedöma en av emotionerna. Det skulle då behövas fyra grupper: båda emotionerna testade separat vid stort och litet tidsmässigt avstånd. En tredje möjlighet är att jämföra den positiva högnivåemotionen moralisk tillfredsställelse med en negativ lågnivåemotion, vilket undviker risken att försöksdeltagarna har svårt att särskilja begreppen. Denna design användes i experiment 2.

Felkällor experiment 2. Detta experiment genomfördes på internet, då det inte fanns tid för samma genomförande som vid experiment 1. Slumpgeneratorn gjorde att den ena experimentgruppen fick fler försöksdeltagare, men det har ingen negativ inverkan. Att endast en liten andel av försöksdeltagarna var kvinnor gör dock den externa validiteten svag. Det finns undersökningar som visat att mäns och kvinnors moraliska tänkande skiljer sig åt (Agerström, Björklund & Allwood, in press). Även om det finns skillnader mellan könen bör förmågan att känna moralisk tillfredsställelse vara universell. Med ett internettest finns ingen kontroll över försöksdeltagarnas testmiljö och därmed är det en betydande risk att de påverkas av brus och andra störande faktorer (Shaugnessy, Zechmeister & Zechmeister, 2009). Mer kontrollerade undersökningsformer kan därför tänkas ge ännu starkare resultat.

Den tredje vinjetten skiljde sig markant från de övriga två, genom att skattningen av obehag inte förändrades av tidsmanipulationen. Anledningen kan vara en bristfällig beskrivning av obehag, som i experimentet skulle ses som en lågnivåemotion. Beskrivningen i den tredje vinjetten var att betala en restaurangnota och ”gå genom ett skumt kvarter, vilket känns hotfullt i mörkret”. De emotioner som hotfullheten framkallar kräver kognitiv bearbetning och därför består obehaget i den tredje vinjetten troligen också av negativa högnivåemotioner. Utan vinjett 3 hade resultatet för indexvärdet blivit starkare: $F(1, 70) = 7,304, p = 0,009$. Att försöksdeltagarnas skattning av obehag i vinjett 3 inte förändrades av tidsmanipulationen är dock intressant; det visar att försöksdeltagarna skiljer på två olika emotioner även om namnen på dem är exakt detsamma.

Slutsatser. Experiment 2 visar att moraliskt handlande på kort sikt ger upphov till positiva emotioner, vilket innebär att man har ett bra svar när någon frågar varför hon ska handla moraliskt. Därmed är det relevant att beskriva t.ex. miljöfrågor som moraliska. Lyckas man övertyga folk om att det är en viktig moralisk värdering har de också bra skäl att handla efter denna värdering.

Det finns dock en annan möjlig förklaring till varför moralisk tillfredsställelse skattas högre vid ett avlägset tidsavstånd än den Construal Level Theory ger. Agerström och Björklund (2009b) visade att folk till större del attribuerar avlägsna händelser till dispositionella än situationella orsaker. Man tror alltså i högre grad att händelser som inträffar i en avlägsen framtid beror på individens egna val. Detta gäller både händelser som orsakas av andra och av en själv. Om avlägsna händelser till större del tillskrivs dispositionella orsaker är det inte konstigt ifall de ger upphov till fler moraliska emotioner. De tre vinjetterna som användes i experiment 2 var dock sådana att de möjliga situationella orsakerna var få. I den första vinjetten var den tidsmässiga insatsen liten, i den andra vinjetten beskrevs man ha en ledig dag och i den tredje vinjetten var man på semester. Därför bör det inte ha varit något som hindrat en från att utföra den moraliska handlingen. Agerström och Björklund (2009b) visade dock att skillnaden i attribution gäller även om händelsen uppenbart inte kräver någon form av ansträngning. Därmed förefaller det rimligt att detta förklarar åtminstone en del av resultatet. Syftet med designen var att social önskvärdhet inte skulle vara en trolig felkälla, men den dispositionella attributionen gör att detta ändå kan vara en förklaring. I en avlägsen framtid, då händelser tillskrivs dispositionella orsaker, bör social önskvärdhet visa sig tydligare. För att kunna utesluta en sådan effekt skulle man behöva jämföra moralisk

tillfredsställelse med en annan högnivåemotion som kan tillskrivas dispositionella respektive situationella orsaker i samma utsträckning.

Experiment 2 visade att moralisk tillfredsställelse skattas högre i avlägsen relativt närbelägen framtid. Detsamma gäller för skuld (Bengtsson m.fl., 2009). Då faktiskt beteende endast sker i nutid kan man fråga sig ifall denna vetskap kan leda till någon praktisk nytta. Man tar emellertid ofta beslut baserat på tankar om framtiden. Vägörehetsorganisationer kan använda det som strategi när de ska be om insatser från frivilliga, såväl ekonomiska som tidsmässiga. Om folk tänker att den välgörande insatsen äger rum i framtiden skattar de den moraliska tillfredsställelsen högre vid handlande och skuld känslan högre vid uteblivet handlande. Det kan därför tänkas vara större sannolikhet att folk väljer att binda upp sig för frivilliga insatser om dessa ska ske i framtiden (Agerström & Björklund, 2009b).

Det visade sig att de som inte tyckte att moraliska egenskaper var viktiga skattade både moralisk tillfredsställelse och njutning lägre. Det finns många anledningar till att det kan vara så. Dessa försöksdeltagare kan t.ex. se på skalan på ett annat sätt eller värdera andra sorters emotioner högre än de som beskrevs i vinjetterna. Trots dessa invändningar kan man ändå tolka resultaten som att personer som har moraliska egenskaper som en viktig del av sin självbild lättare upplever positiva emotioner. Som nämndes i inledningen visade Thoits och Hewitt (2001) att personer som utför välgörehetsarbete har bättre hälsa och högre upplevt välmående, vilket tyder på att man mår bättre av att vara en moralisk människa. Denna studies syfte var inte att undersöka någon sådan hypotes, och då skillnaden inte berodde på en manipulation kan man inte heller dra några slutsatser om orsak.

Fortsatt forskning. Att experiment 1 inte gav några resultat behöver inte betyda att hypotesen ska förkastas utan snarare att designen behöver förbättras. Det vore intressant att åter testa moralisk tillfredsställelse relativt njutning fast med fyra olika experimentgrupper: de båda emotionerna för vart och ett av tidsavstånden. Vinjetterna bör dessutom innehålla större moralisk uppoffring och tydligare beskriven njutning.

Experiment 1 visade en skillnad i upplevda emotioner beroende på hur högt man värderar moraliska egenskaper. Även för personer som värderar moral högt kan dock den moraliska uppfattningen skilja sig markant. Vissa ser t.ex. "självförbättring" som moraliskt, medan andra endast ser altruistiska handlingar som moraliska. Miljö, jämlikhet och hedersvåld är

andra ämnen där de moraliska värderingarna är spridda. Det vore intressant att undersöka hur olika moraliska värderingar orsakar den tillfredsställelse man känner vid moraliskt handlande.

Bland felkällorna nämns att social önskvärdhet i kombination med dispositionell attribuering skulle kunna förklara varför man uppger att moraliska handlingar ger upphov till moralisk tillfredsställelse. Ett sätt att testa detta är att jämföra moralisk tillfredsställelse med en annan positiv högnivåemotion som också kan tillskrivas dispositionella orsaker i lika stor utsträckning. Om båda dessa emotioner påverkas lika mycket av tidsmanipulationen kan inte orsaken vara kombinationen sociala önskvärdheten och dispositionell attribuering. En emotion som skulle kunna användas är stolthet. Stolthet förknippas med egenskaper som är viktiga för dig själv, t.ex. ambition, självkontroll och målmedvetenhet. Ser man på moral ur ett dygdetiskt perspektiv räknas dessa egenskaper som moraliska (Norman, 1998). Med det snäva synsätt som likställer moral med altruism finns det däremot en tydlig skillnad mellan stolthet och moralisk tillfredsställelse. Man skulle kunna konstruera vinjetter där en handling är både moraliskt god och bra för en själv. Därefter kan dessa testas i fyra experimentgrupper: skattning av de båda emotionerna i närbelägen respektive avlägsen framtid. Experimentet visar om det altruistiska handlandet ger upphov till emotioner på samma sätt som det självförbättrande.

Hade Sokrates rätt när han för 3600 år sedan hävdade att moraliskt handlande är en nödvändigt för att vara lycklig? Det går inte att veta, men resultaten i dessa experiment tyder på att det åtminstone är ett steg i rätt riktning.

Referenser

- Agerström, J., & Björklund, F. (2009a). Moral concerns are greater for temporally distant events and are moderated by value strength. *Social Cognition, 27*, 261-282.
- Agerström, J., & Björklund, F. (2009b). Temporal distance and moral concerns: Future morally questionable behavior is perceived as more wrong and evokes stronger prosocial intentions. *Basic and Applied Social Psychology, 31*, 49-49.
- Agerström, J., Björklund, F., & Allwood, C.M. (in press). The influence of temporal distance on justice and care morality. *Scandinavian Journal of Psychology*.
- Bengtsson L., Linder N., Lithander M., Ljung P., & Lundström H. (2009). Det temporala avståndets påverkan på skattning av skuld och njutning i moraliska dilemman. *Uppsats, Lunds Universitet*.
- Berridge, K.C., & Robinson, T.E. (2003). Parsing reward. *Trends in Neuroscience, 26*, 507-513.
- Brax, D. (2009). Hedonism as the explanation of value. *Doktorsavhandling, Lunds Universitet*.
- Cabanac, M. (2002). What is emotion? *Behavioural Process, 60*, 69-83.
- Camerer, C.F., & Bolton, G.E. (2004). Behavioural game theory: Experiments in strategic interaction. *Journal of Economic Literature, 42*, 841-842.
- Davidson, R.J. (1994). Asymmetric brain function, affective style, and psychopathology: The role of early experience and plasticity. *Development and Psychopathology, 6*, 741-758.
- Denton, D.A., McKinley, M.J., Farrell, M., & Egan, G.F. (2009). The role of primordial emotions in the evolutionary origin of consciousness. *Consciousness and Cognition, 18*, 500-514.
- Fehr E., & Fischbacher U. (2003). The nature of human altruism. *Nature, 425*, 785-791.
- Giner-Sorolla, R. (2001). Guilty pleasures and grim necessities: Affective attitudes in dilemmas of self-control. *Journal of Personality & Social Psychology, 80*, 206-222.
- Haidt, J. (2006). *The happiness hypothesis*. New York: Basic Books.
- Hamilton, W.D. (1963). The evolution of altruistic behaviour. *The American Naturalist, 97*, 354-356.
- Higgins, T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review, 94*, 319-340.
- Jose, P.E. (1990). Just-world reasoning in children's immanent justice judgments. *Child Development, 61*, 1024-1034.

- Kassam, K.S., Gilbert, D.T., Boston, A., & Wilson, T.D. Future anhedonia and time discounting. *Journal of Experimental Social Psychology*, *44*, 1533-1537.
- Kivetz, Y., & Tyler, T.R. (2007). Tomorrow I'll be me: The effect of time perspective on the activation of idealistic versus pragmatic selves. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *102*, 193-211.
- Kringelbrach, M.L. (2005). The human orbitofrontal cortex: linking reward to hedonic experience. *Nature Reviews*, *6*, 691-702.
- Levin, P.F., & Isen, A.M. (1975). Further studies on the effect of feeling good on helping. *Sociometry*, *38*, 141-147.
- Mischel, W., Shoda, Y., & Rodriguez, M.L. (1989). Delay of gratification in children. *Science*, *244*, 933-938.
- Norman, R. (1998). *The moral philosophers: an introduction to ethics*. Oxford: Oxford University press.
- Nowak, M.A. (2006). Five rules for the evolution of cooperation. *Science*, *314*, 1560-1563.
- Oreström, B. (2006). *Gustavas ordböcker*. Studentlitteratur.
- Pallant, J. (2007). *SPSS Survival Manual. A step-by-step guide to data analysis using SPSS for Windows (version 15) (3 ed.)*. Crows Nest, Australien: Allen & Unwin
- de Quervain D. J-F., Fischbacher U., Treyer V., Schellhammer M., Schnyder U., Buch A., & Fehr E. (2004). The neural basis of altruistic punishment. *Science*, *305*, 1254-1258.
- Rilling J. K., Gutman D.A., Zeh T.R., Pagnoni G., Berns G.S., & Kilts C.D. (2002). A neural basis for social cooperation. *Neuron*, *35*, 395-405.
- Rushton, J.P. (2004). Genetic and environmental contributions to pro-social attitudes: A twin study of social responsibility. *Proceedings: Biological Sciences*, *271*, 2583-2585.
- Sanfey A.G., Rilling J.K., Aronson J.A., Nystrom L.E., & Cohen J.D. (2003). The neural basis of economic decision-making in the ultimatum game. *Science*, *300*, 1755-1758.
- Scherer, K.R. (2005). What are emotions? And how can they be measured? *Social Science Information*, *44*, 695-629.
- Shaughnessy, J.J., Zechmeister, E.B., & Zechmeister, J.S. (2009). *Research methods in psychology (8 ed.)*. Boston: McGraw-Hill Company.
- Stolpe, J. (2003). *Skrifter. Platon; översättning, förord och noter av Jan Stolpe*. Stockholm: Atlantis.
- Tabinia G., & Lieberman M.D. (2007). Fairness and cooperation are rewarding. *N.Y. Academic Science*, *1118*, 90-101.

Tamir M. (2009). What do people want to feel and why? *Current directions in psychological Science*, 18, 101-105.

Thoits, P.A., & Hewitt, L.N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 42, 115-131.

Trope Y., & Liberman N. (2003). Temporal Construal. *Psychological Review*, 110, 403-421.

Appendix 1

InstruktionTack för att du deltar i min studie!

Studien undersöker vilka emotionella reaktioner man får i olika situationer, och består av ett formulär på två sidor. Besvara först frågorna på sida ett och därefter frågorna på sida två.

Nedan beskrivs fyra händelser. Du ska föreställa dig att händelserna inträffar nästa vecka. Efter varje händelse kommer du att på en skala mellan 1 och 7 uppskatta hur mycket moralisk tillfredsställelse respektive njutning du skulle känna om du befann dig i denna situation.

Moralisk tillfredsställelse känner man när man betett sig i linje med sina grundläggande värderingar, t.ex. genom att hjälpa en person som man själv fått hjälp av tidigare. Skalan går mellan *ingen* och *extremt mycket moralisk tillfredsställelse*.

Njutning är lustfyllda upplevelser, t.ex. att ligga kvar i sängen på morgonen om man är trött. Skalan går mellan *ingen* och *extremt mycket njutning*.

Det är viktigt att du verkligen försöker sätta dig in i händelserna som beskrivs.

Föreställ dig att följande inträffar nästa vecka:

En äldre släkting fyller år. Du har egentligen planerat in något roligare, men bestämmer dig för att ändå hälsa på henne. Som födelsedagspresent köper du hennes dyra favoritchoklad. Hon blir väldigt glad av besöket och öppnar chokladasken för att dela den med dig. Chokladen smakar förträffligt och motsvarar alla förväntningar.

Vad tror du att du skulle känna om detta inträffade nästa vecka?:

<i>Ingen moralisk tillfredsställelse</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket moralisk tillfredsställelse</i>
<i>Ingen njutning alls</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket njutning</i>

Föreställ dig att följande inträffar nästa vecka:

Du har fått intensiv huvudvärk och skyndar dig till apoteket för att köpa huvudvärkstabletter. På vägen ser du en äldre person som halkat omkull. Trots smärtan stannar du för att hjälpa till. Det visar sig att hon har en huvudvärkstablett som du kan få, vilket äntligen får smärtan att släppa. Det är en lättnad att du kan koncentrera dig igen.

Vad tror du att du skulle känna om detta inträffade nästa vecka?:

<i>Ingen moralisk tillfredsställelse</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket moralisk tillfredsställelse</i>
<i>Ingen njutning alls</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket njutning</i>

Föreställ dig att följande inträffar nästa vecka:

Du är på väg hem med cykel. Det regnar och du är kall och blöt, men du har fortfarande långt kvar. Längs vägen ser du en bil som fått motorstopp. Du stannar i regnet för att hjälpa till med att få igång bilen, vilket ni lyckas med efter ett tag. Därefter skjutsas du hem till värmen, med cykeln hängd bakom bilen.

Vad tror du att du skulle känna om detta inträffade nästa vecka?:

<i>Ingen moralisk tillfredsställelse</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket moralisk tillfredsställelse</i>
<i>Ingen njutning alls</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket njutning</i>

Självskattningstest

Bedöm på en skala mellan 1 och 7 hur viktigt följande är för dig:

1 står för *Inte alls viktigt* och 7 för *Extremt viktigt*.

Att vara rik	1	2	3	4	5	6	7
Att se bra ut	1	2	3	4	5	6	7
Att hjälpa andra	1	2	3	4	5	6	7
Att ha en bra bostad	1	2	3	4	5	6	7
Att vara frisk	1	2	3	4	5	6	7
Att vara solidarisk	1	2	3	4	5	6	7
Att vara modig	1	2	3	4	5	6	7
Att vara nyfiken	1	2	3	4	5	6	7
Att vara osjälvisk	1	2	3	4	5	6	7
Att ägna dig åt en rolig hobby	1	2	3	4	5	6	7
Att vara omhändertagande	1	2	3	4	5	6	7
Att ha en bra utbildning	1	2	3	4	5	6	7
Att vara empatisk	1	2	3	4	5	6	7
Att ha nära vänner	1	2	3	4	5	6	7

Enligt instruktionen utspelade sig berättelserna i framtiden.

Hur långt in i framtiden?

Jag är:

Man Kvinna

Ålder:

Tack för din medverkan!

Appendix 2

InstruktionTack för att du deltar i min studie!

Studien undersöker vilka emotionella reaktioner man får i olika situationer.

Nedan beskrivs tre händelser. Du ska föreställa dig att händelserna inträffar nästa vecka. Efter varje händelse kommer du att på en skala mellan 1 och 7 uppskatta hur mycket obehag respektive moralisk tillfredsställelse du skulle känna om du befann dig i denna situation.

a) **Obehag.** Obehag känner man om man mår fysiskt dåligt, t.ex. genom att ha intensiv huvudvärk.

b) **Moralisk tillfredsställelse.** Moralisk tillfredsställelse känner man när man betett sig i linje med sina grundläggande värderingar, t.ex. genom att hjälpa en person som man själv fått hjälp av tidigare.

Det är viktigt att du verkligen försöker sätta dig in i händelserna som beskrivs.

Föreställ dig att följande inträffar nästa vecka:

Du är nyinflyttad och på väg att slänga soporna i sopskjulet en kall och ruggig afton. Det finns inget tak på sopskjulet där du bor och du får därför kallt regn på dig även när du går in där. Du tittar på alla tunnorna som de olika soporna ska källsorteras i och inser att du inte har förberett och planerat din sopsortering i lägenheten. Det blir obekvämt att stå i soprummet och sortera soporna innan du kan slänga dem i de tunnor där de hör hemma. Trots detta beslutar du dig för att sopsortera soporna. När du senare kommer in igen har du blivit genomblöt och kall.

Vad tror du att du skulle känna om detta inträffade nästa vecka?:

<i>Ingen moralisk tillfredsställelse</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket moralisk tillfredsställelse</i>
<i>Inget obehag</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket obehag</i>

Föreställ dig att följande inträffar nästa vecka:

Det är lördag och det är första dagen på länge som du är ledig. En arbetskamrat som du börjat umgås med behöver hjälp med att flytta och ringer dig för att fråga om du kan ställa upp. Arbetskamraten har precis fått ett återbud från en annan person. Du får reda på att flytten kommer att bli mödosam. Dels är det endast få personer som kan hjälpa till denna dag, dels finns där ingen hiss, trots att lägenheten ligger på 4:e våningen. Samtidigt vet du att några av dina kompisar tänkt tillbringa dagen ute i det härliga vädret för att slappa och äta god mat. Det är bara för dig att hänga på om du vill ha skön dag. Du väljer att hjälpa till med arbetskamratens flytt. Precis som du trott är det jobbigt att bära upp alla möbler och det tar lång tid innan ni är klara.

Vad tror du att du skulle känna om detta inträffade nästa vecka?:

<i>Ingen moralisk tillfredsställelse</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket moralisk tillfredsställelse</i>
<i>Inget obehag</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket obehag</i>

Föreställ dig att följande inträffar nästa vecka:

Du och din partner är på semester i utlandet och har precis kommit tillbaka till hotellet efter att ha ätit och druckit gott på en restaurang. När ni senare tittar på notan så upptäcker ni att restaurangpersonalen av misstag har glömt att ta betalt för de lyxiga drinkarna som ni beställde in före maten. För att komma tillbaka till restaurangen måste man gå genom ett skumt kvarter, vilket känns hotfullt i mörkret. Du väljer att gå tillbaka och betala för drinkarna.

Vad tror du att du skulle känna om detta inträffade nästa vecka?:

<i>Ingen moralisk tillfredsställelse</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket moralisk tillfredsställelse</i>
<i>Inget obehag</i>	1	2	3	4	5	6	7	<i>Extremt mycket obehag</i>

Jag är:

Man Kvinna

Ålder:

Tack för din medverkan!